

УДК 338.3

Шубалий О. М., д.е.н., доцент;

Луцький національний технічний університет

Перспективні форми активізації лісового підприємництва на регіональному рівні

У статті обґрунтовано переваги, особливості створення та напрями діяльності нових організаційних форм лісового підприємництва на регіональному рівні. До перспективних форм лісового підприємництва віднесено: розвиток різних видів кооперативів, розширення переліку об'єктів концесії, розвиток поглибленої лісопереробки шляхом створення консорціуму з будівництва лісопереробного комбінату на основі використання відходів деревообробки.

Ключові слова: підприємництво, лісове господарство, кооператив, концесія, консорціум.

Shubalyi A.

Prospective forms enhance forest business at regional level

In the article the benefits, especially the creation and activities of new organizational forms of forest business at regional level. By promising forms of forestry businesses include: development of different types of cooperatives, expand the list of objects of concession, development of deep wood processing by a consortium of construction timber processing plant through the use of waste wood.

Proved that secured forest resources in rural areas zones Polissya and Carpathians advisable to create industrial and service cooperatives at the stage of harvesting and primary processing of wood will help create new jobs, legalization treatment system forest products, obtaining additional sources of income for the participants in the seasonal period, and decision-making based on a democratic, equitable distribution of income between the members according to their labor contribution.

Proposed to amend the legislation to institutionalize some objects in forestry concessions. This will minimize the cost of maintenance and operation of relevant facilities, funded from the state budget and own funds of state forestry enterprises.

For the realization of capital intensive project construction woodworking plant prompted a consortium that will unite the efforts of different institutions: financial institutions (for servicing cash flows of the project), insurance companies (for insurance and project financing in part) and specialized construction organizations (for execution

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

of construction works and preparation of construction documents), forestry enterprises and regional authorities. This consortium will help to fully realize the principles of public-private partnership in the field in the field of forestry under the national, regional and local priorities.

Key words: business, forestry, cooperative, concession, consortium.

Шубалый А.М.

Перспективные формы активизации лесного предпринимательства на региональном уровне

В статье обоснованы преимущества, особенности создания и направления деятельности новых организационных форм лесного предпринимательства на региональном уровне. К перспективным форм лесного предпринимательства отнесены: развитие различных видов кооперативов, расширение перечня объектов концессии, развитие углубленной лесопереработки путем создания консорциума по строительству лесоперерабатывающего комбината на основе использования отходов деревообработки.

Ключевые слова: предпринимательство, лесное хозяйство, кооператив, концессия, консорциум.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв’язок з важливими науковими та практичними завданнями. У складній економічній ситуації в країні виникає необхідність пошуку перспективних шляхів розвитку сільських територій. З огляду на це, для лісозабезпечених територій зон Полісся та Карпат відкриваються можливості розвитку підприємництва в різних ланках лісового сектору, що дозволить організувати місцеве населення для спільної взаємовигідної співпраці та відстоювання інтересів місцевої громади.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивченням наукової проблематики розвитку підприємництва у лісовому секторі займалися багато відомих вітчизняних учених: Бобко А., Василик Н., Голян В., Карпук А., Коваль Я., Козоріз М., Мельник Л., Мішенін Є., Пила В., Попков М., Римар М., Синякевич І., Соловій І., Ткачик В., Туниця Ю., Хвесик М., Фурдичко О. та багато інших. Разом з тим виникає потреба обґрунтування перспектив розвитку підприємництва в сучасних складних економічних умовах розвитку не тільки лісового сектору, а й країни загалом з урахуванням

інтересів місцевих громад в контексті децентралізації системи державного управління.

Цілі статті. Відповідно, основна ціль даного дослідження полягає в обґрунтуванні переваг, особливостей створення та напрямів діяльності нових організаційних форм лісового підприємництва на прикладні окремого лісозабезпеченого регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В складних економічних умовах розвитку сільських територій в лісозабезпечених регіонах важливе значення має розвиток суб’єктів малого, середнього і великого підприємництва різних форм господарювання. Зокрема, у Волинській області до перспективних форм підприємництва у лісовому господарстві можна віднести розвиток різних видів кооперативів, розширення переліку об’єктів концесії, розвиток поглибленої лісопереробки шляхом створення консорціуму з будівництва лісопереробного комбінату на основі використання відходів деревообробки.

Серед визначених законодавством видів кооперативів найбільш прийнятним варіантом об’єднання місцевих жителів для здійснення господарської діяльності у сфері лісового господарства та первинної переробки деревини може стати виробничий кооператив, який утворюється шляхом об’єднання фізичних осіб для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов’язкової трудової участі з метою одержання прибутку.

В умовах дефіциту вільних оборотних коштів для реалізації масштабних проектів з метою посилення охорони й захисту лісових ресурсів, особливо зважаючи на підвищений рівень пожежної небезпеки в лісозабезпечених регіонах, можливе створення об’єднаних пожежних дружин на базі майна декількох сусідніх лісгосподарських підприємств у формі обслуговуючих кооперативів за територіальним принципом та розміщенням за критеріями максимального охоплення лісових масивів і мінімальних транспортних витрат.

Слід урахувати, що згідно із законодавством, обслуговуючий кооператив – це структура, яка утворюється шляхом об’єднання

фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою здійснення господарської діяльності. Такі кооперативи можуть надавати послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу. Але законодавством визначено, що лише виробничі кооперативи можуть займатися господарською діяльністю з метою одержання прибутку, а інші – надають лише послуги своїм членам, не маючи мету одержання прибутку [3].

Для вирішення проблеми зайнятості місцевого населення лісозабезпечених регіонів за всілякого сприяння органів влади та місцевого самоврядування доцільно залучати до виконання сезонних лісогосподарських та лісозаготівельних робіт працівників сільськогосподарських кооперативів. Зокрема, у зимовий період – на заготівлю деревини, у весняний – на лісовідновлення та збір березового соку, у літній та осінній періоди – на заготівлю ягід, грибів та лікарських рослин.

Крім того, Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» [4] передбачено, що сільськогосподарські виробничі та обслуговуючі кооперативи також можуть займатись як переробкою харчових ресурсів лісу та деревини, так і наданням комплексу послуг з обслуговування цих виробництв залежно від обраного виду діяльності. Метою обслуговуючих кооперативів є отримання прибутку і залежно від виду діяльності вони можуть бути переробними, заготівельно-збутовими, постачальницькими, сервісними та іншими.

До переваг створення кооперативів у сільській місцевості у сфері лісозаготівлі та первинної переробки належать такі: простота створення та припинення діяльності, добровільність участі, вирішення проблеми зайнятості або отримання додаткового джерела доходів для учасника кооперативу, демократичний характер прийняття рішень (рішення приймаються за правилом «один член кооперативу – один голос»), справедливий розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їх трудового вкладу в його отримання.

Перспективною формою довгострокових відносин між органами виконавчої влади і місцевого самоврядування та

зацікавленими суб’єктами підприємницької діяльності в лісовому господарстві з приводу тимчасової передачі їм в управління об’єктів державної власності є концесія. Для суб’єкта підприємництва згідно із Законом України «Про концесії» [2] концесія передбачає отримання права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об’єкта концесії (строкове платне володіння) за умови взяття ним (концесіонером) на себе відповідних зобов’язань, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику. Відтак отримані прибутки концесіонера залишаються в його розпорядженні. Він може здійснювати свою діяльність у будь-якій організаційно-правовій формі, йому також належить право власності на прибуток, отриманий від управління (експлуатації) об’єкта концесій, а також на продукцію, отриману в результаті виконання умов концесійного договору.

Для органів влади переваги концесії полягають у можливості перенесення на довгостроковий період витрат на утримання (створення нового чи реконструкції наявного) державного або комунального майна на приватні структури, які до того ж сплачуватимуть за це певну плату, котра стане додатковим джерелом отримання стабільних надходжень до бюджетів відповідних рівнів протягом строку дії договору концесії.

Відповідно до чинного законодавства, концесіодавцем у сфері лісового господарства після трансформації системи управління лісовим сектором буде Міністерство аграрної політики та продовольства України. Серед визначених законодавством об’єктів концесії в лісовому господарстві, які можуть зацікавити суб’єктів підприємницької діяльності, можна виділити тільки такі:

- комплекс дорожньо-будівельних робіт, пов’язаних із будівництвом, реконструкцією, капітальним ремонтом та/або експлуатація лісових доріг;
- утримання лісових меліоративних каналів;
- збирання та утилізація сміття в лісі, оброблення відходів лісового господарства.

Законодавством також чітко не визначено можливості надання в концесію земельних ділянок лісгосподарського призначення. Зокрема, у Законі України «Про концесії» [2]

визначено, що у разі розташування об’єкта концесії на земельній ділянці державної або комунальної власності, повноваження щодо розпорядження якою здійснює концесіодавець, така земельна ділянка надається в оренду концесіонеру разом з об’єктом концесії на строк дії концесійного договору відповідно до Земельного кодексу України. Отже, чинне законодавство стримує розвиток концесій у сфері лісового господарства.

Перспективи розвитку концесії пов’язуються із внесенням відповідних доповнень з метою інституціоналізації таких об’єктів, які можуть надаватися у концесію в лісовому господарстві:

- земельних ділянок лісгосподарського призначення для цілей проведення усього комплексу лісгосподарських робіт, включаючи заготівлю деревини та інших користностей лісу, його розведення, садіння та догляд;

- мисливських угідь, будівель та споруд, інвентаря державних мисливських господарств, які за теперішньої системи управління є дотаційними та несамодостатніми;

- земельних ділянок, будівель і споруд лісових рекреаційних пунктів чи територій їх потенційного розміщення, туристичних маршрутів, які потребують реконструкції та впорядкування;

- лісових ділянок, будівель та споруд (вольєрів і загороджень) для цілей розведення мисливських тварин в умовах наближених до природної волі;

- будівництво спостережних веж, утримання лісових пожежних станцій та їх оснащення сучасними електронними приладами та обладнанням.

Тобто до об’єктів концесії пропонується віднести поряд із майном лісокористувачів земельні ділянки лісового фонду, а також об’єкти незавершеного будівництва та законсервовані об’єкти, які можуть бути добудовані з метою їх використання для ведення лісового та мисливського господарства. Право прийняття рішення про надання концесії на об’єкт права державної власності в лісовому та мисливському господарстві за результатами концесійного конкурсу доцільно передати органам місцевого самоврядування (на рівні обласної ради) за поданням органів

державної влади у сфері лісового та мисливського господарства регіонального рівня, а відповідні концесійні платежі – зараховувати рівними частинами в обласний та відповідний місцевих бюджети.

Отже, розвиток концесійних відносин у лісовому господарстві дасть змогу суттєво зменшити витрати державного бюджету, а також поточні витрати госпрозрахункової діяльності державних лісгосподарських підприємств, які здійснювалися з метою утримання та експлуатації відповідних об’єктів. Крім того, бюджети отримують додаткові надходження, а розвинута концесіонером інфраструктура та лісові землі після закінчення договору концесії залишаються в державній власності [7].

Для державного та громадського нагляду й контролю за дотриманням концесіонером умов концесійного договору, зокрема збереження кількісних та якісних параметрів лісового фонду та мисливських угідь, а також виконання взятих зобов’язань щодо покращення матеріально-технічної бази лісгосподарських підприємств необхідно створити ефективний механізм.

Перспективи діяльності переробної ланки лісового сектору Волинської області пов’язуються зі стимулюванням створення лісопереробних структур із поглибленою лісопереробки, особливо низькосортної деревини, яка має низький попит на вітчизняному та закордонному ринках. Одночасно постійне зростання обсягів споживання деревних плит і досвід провідних зарубіжних країн свідчить, що розвиток плитного виробництва є економічно вигідним. До того ж, паралельно вирішуватиметься проблема переробки відходів лісозаготівлі та лісопереробки, що матиме також значний екологічний і соціальний ефект на регіональному рівні [5, 6].

З огляду на це, у Волинській області доцільно побудувати деревообробний комбінат з виготовлення деревоволокнистих плит середньої щільності (MDF) та високої (HDF), клеєного бруса, а також з метою диверсифікації виробництва – комплектів дерев’яних будинків за двома технологіями – брусовою (з клеєного бруса) та каркасно-панельною. Таке виробництво забезпечить порівняно дешевшою та якіснішою сировиною меблеву

промисловість і сферу індивідуального житлового будівництва в Західному регіоні України, витіснивши з ринку імпортні аналоги.

Також на території комбінату пропонується побудувати пелетний завод, міні-ТЕЦ на біопаливі, яка вироблятиме тепло й електроенергію, а також порівняно менше викидатиме парникових газів. Таким чином на комбінаті буде організовано безвідходне та енергонезалежне виробництво.

Створення потужного деревообробного комбінату вимагає значних сум інвестицій, які самостійно не зможуть іммобілізувати окремі інвестори регіонального масштабу. В той же час вирішити дану проблему можна шляхом об'єднання усіх зацікавлених у роботі деревообробного комбінату сторін, кожна з яких може вкласти матеріальні, фінансові, трудові та інформаційні ресурси для реалізації даного спільного проекту регіонального масштабу.

Світова практика доводить, що найбільш прийнятною організаційною формою спільної участі всіх зацікавлених учасників у реалізації капіталомістких проектів, зокрема будівництва деревообробного комбінату, є створення консорціуму – тимчасового об'єднання всіх зацікавлених у реалізації конкретного проекту сторін [6].

Згідно зі ст. 120 Господарського кодексу України [1] консорціум – це тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, в порядку, визначеному його статутом.

Створення консорціуму дозволить об'єднати зусилля різних інститутів: фінансово-кредитних установ (для обслуговування грошових потоків проекту), страхових компаній (для страхування проекту й частково його фінансування), спеціалізованих будівельно-монтажних організацій (для виконання будівельно-монтажних робіт і складання проектно-кошторисної документації), лісогосподарських підприємств, а також органів регіональної влади. Такий консорціум дасть змогу повною мірою реалізувати

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

принципи державно-приватного партнерства в лісоресурсній сфері відповідно до національних, регіональних та локальних пріоритетів.

Висновки. Отже, розвиток нових організаційних форм підприємництва в лісовому секторі регіонального рівня сприятиме суттєвому розширенню напрямів економічної діяльності його господарських ланок, розвитку приватної ініціативи, розширенню асортименту продукції та послуг, кооперативного руху та концесій у лісовому господарстві, створенню вертикально та горизонтально інтегрованих господарських структур, а також будівництву нових підприємств із поглибленої лісопереробки. Але для успішної реалізації цих та багатьох інших положень необхідно провести обґрунтовані заходи щодо трансформації еколого-економічних відносин у лісовому секторі.

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
2. Закон України «Про концесії» від 16 липня 1999 р., № 997-XIV // Відомості Верховної Ради України від 15.10.1999 – 1999 р., № 41, стаття 372.
3. Закон України «Про кооперацію» від 10 липня 2003 року, № 1087-IV // Голос України від 28.08.2003 – № 160.
4. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 року, № 469/97-ВР із змінами і доповненнями // Офіційний вісник України від 22.08.1997 – 1997 р., № 33, стор. 1, код акту 2611/1997.
5. Колісник Б. І. Інтегроване управління лісовим комплексом: [монографія] / Б. І. Колісник; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. – О.: ПІРЕЕД НАН України, 2012. – 579 с.
6. Шубалий О. М. Перспективи розвитку поглибленої деревообробки у Волинській області / О. М. Шубалий // Економічні науки: зб. наук. пр. Луцького НТУ. Вип. 11 (43). – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. – С. 309 – 316. – (Серія «Регіональна економіка»).
7. Шубалий О. М. Трансформаційні процеси у лісовому секторі: інституціональні передумови та механізми реалізації: [монографія] / О. М. Шубалий. – Луцьк: Терен, 2015. – 456 с.